

HOEFBLAD

59^e jaargang nr.2 Lente 2022

Foto Hanny Oerlemans

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

Hoefblad

ALGEMEEN E-MAILADRES: kenengeniet@home.nl

VOORZITTER
Programmavoorbereiding
Krantenberichten

Christ Grootzwagers
Kamilletuin 6
5103 CB Dongen
tel. 0162-312116
voorzitter@kenengeniet.nl

SECRETARIS

Jos Soffers
Kerkstraat 44
5101 BD Dongen
tel. 0162-320715
secretaris@kenengeniet.nl

PENNINGMEESTER EN
LEDENADMINISTRATIE
Rabobank Dongen
IBAN:
NL44 RABO 0111984114

John van Meggelen
Schoolsticht 47
5102 GD Dongen
tel.0162-517996
penningmeester@kenengeniet.nl

Programmavoorbereiding

Fia Grootzwagers
Schoolsticht 47
5102 GD Dongen
tel.0162-517996
vlinder@kenengeniet.nl

BEZORGING HOEFBLAD
Opgave excursies

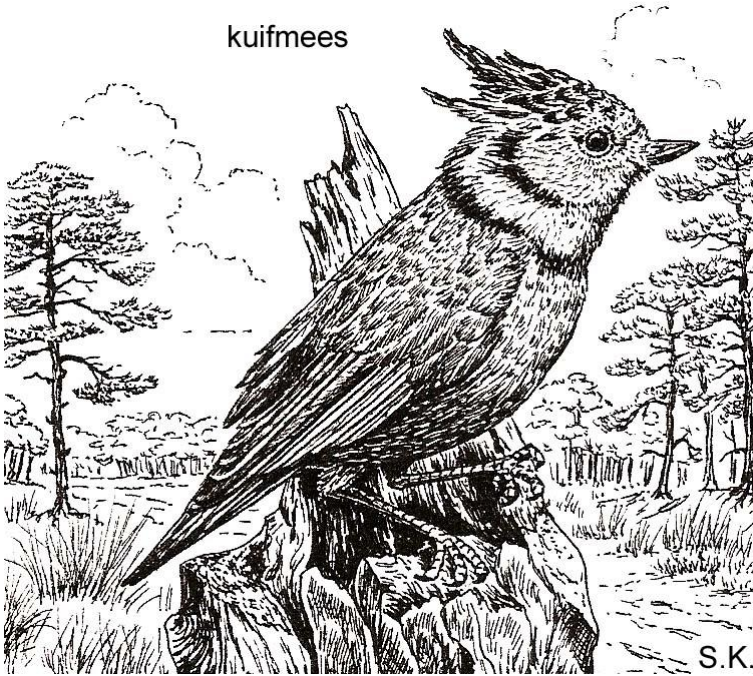
Marie-José van Gestel
Hubertusstraat 9
5106 NS Dongen-Vaart
tel. 06-10120230
mjvangestel.burmanje@home.nl

BESTUURSLID

Anton Staps
Paardenbloem 7
5102HS Dongen
tel. 06-13402220 of 0162-226994
amoms@ziggo.nl

DE KUIFMEES

kuifmees

Een erg mooie mees is de kuifmees, een soort die je niet zo vaak zult zien. Bij onze laatste wandeling door de Duiventoren kwamen we oog in oog te staan met een klein groepje

van deze mezensoort. Ze zaten precies op een zonnige plek, ideaal om ze beter te kunnen bekijken en fotograferen. Daar namen we dan ook ruim de tijd voor, zelf had ik dit vogeltje al lange tijd niet meer waargenomen.

De kuifmees is gemakkelijk te herkennen, zeker als je een goede kijker bij de hand hebt. Typerend is natuurlijk zijn opgerichte kuifje, als je dat ziet, da kan het niet meer missen.

De kuifmees is een bijna endemische Europeaan: de verspreiding is vrijwel beperkt tot Europa. Dat komt niet veel voor in de vogelwereld. De prachtige kuif wordt bij opwinding nog verder opgezet. Kuifmezen zijn nogal territoriale vogels die het gehele jaar in hun broedgebied verblijven. Alleen jonge vogels vormen in de winter zwervende groepjes. In het voorjaar zoeken ze alsnog een eigen territorium, waar ze de rest van hun leven blijven. De kuifmees heeft misschien wat onverwachte vijanden: spechten zijn dol op mezeneieren en schromen niet een nestje kuifmezen op te eten.

Broedt in naaldbossen waar het vrouwtje vooral naar dode berkenbomen zoekt, om een nestholte uit te hakken; daarvoor moet het hout wel zacht genoeg zijn. Vanaf half april tot juli worden één à twee legsels bebroed met 4 - 8 eieren, tot soms wel 11. Na 13 - 18 dagen komen de eieren uit, 16 - 22 dagen later zijn de jongen vliegvlug, en worden daarna nog 23 - 25 dagen gevoed door de ouders.

Door dennen gedomineerde naaldbossen zijn favoriet, daar zul je deze vogels aan kunnen treffen. Ook met de groep zagen we ze vlak langs het pad, in een wat verwaarloosd dennenbos.

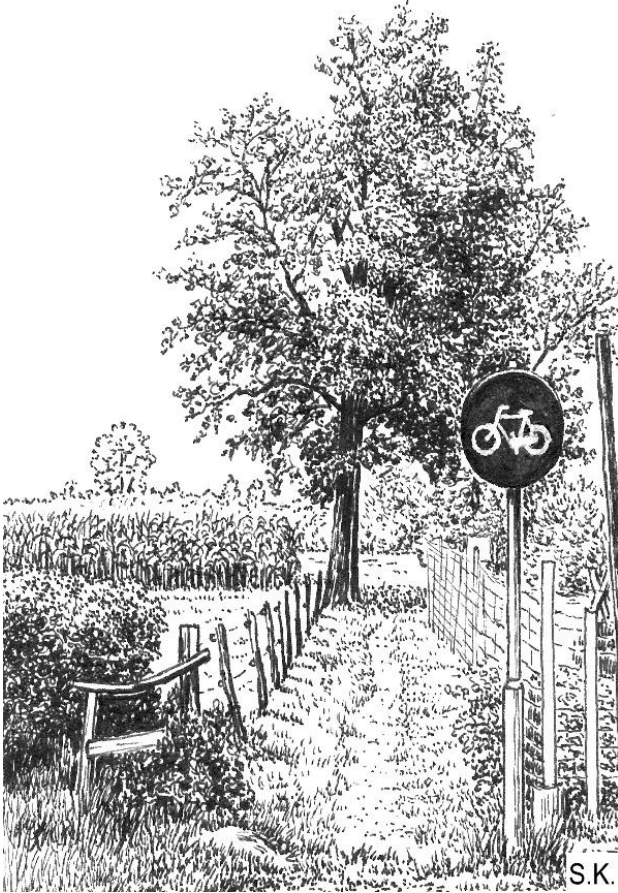
Hun voedsel zijn voornamelijk insecten en andere ongewervelden, maar schakelt in de winter ook over op zaden van naaldbomen, en eventueel ook andere bomen (wilg, populier) en bessen van meidoorn en lijsterbes. Foerageert vaak rusteloos hoog in de bomen, van boomtop naar boomtop vliegend. Juist op de zonnige plek waar we ze zagen was het wat warmer en dan is de kans op insecten ook groter.

De Kuifmees is een zogenaamde standvogel en verspreidt zich eigenlijk alleen vanaf de nazomer en in de winter, als jonge vogels kleine groepjes vormen. De verspreiding blijft al tientallen jaren gelijk, al kunnen kleine populaties verschijnen en weer verdwijnen. De landelijke aantallen profiteerden van het verouderen van het bos en van minder intensief bosbeheer. Sinds ongeveer 1985 is er sprake van een afname, maar minder hard dan werd verwacht door het omzetten van naaldbossen naar meer natuurlijk loofbos. In onze omgeving krijg je ze maar af en toe te zien, hier in Boswachterij Dorst, maar ook in Huis ter Heide. Het blijft echter goed speuren naar de zeer beweeglijke vogeltjes, Het geluid is te onderscheiden van de koolmees, het is scherper met wat trilling.

BESTUURSPRAATJE

Eindelijk weer eens wat positief nieuws, we hebben er lang op moeten wachten, maar het lijkt nu toch echt de goede kant op te gaan. We zijn er hard aan toe, hoe vaak kreeg ik al niet de vraag, Christ wanneer gaan we weer op stap? Natuurlijk, we hebben inmiddels al wel een paar tochten gemaakt, waarbij ondergetekende goed geluisterd en gekeken heeft, hoe mensen ermee omgaan. Wel hebben we steeds gezegd dat het afstand houden gebeurt op eigen verantwoording. Toch zag je al snel, dat de deelnemers er weer vertrouwen in hebben, men

hield afstand, maar wel dusdanig, dat men met elkaar kon praten. Zo werd ik gesterkt in mijn geloof, dat men het weer aandurfde. Het aan-

leggen hebben we ook steeds vrij gelaten, degenen die rechtstreeks naar huis wilden waren daar vrij in. Toch zag ik dat meer leden kozen om toch een bakje koffie mee te gaan drinken.

Hoe nu verder, gaan we weer autotochten maken, waarbij we met elkaar mee gaan rijden? Dat is een volgende stap, echter willen wij daar niet alleen over beslissen. Deze vraag zullen we als bestuur aan u voorleggen in de algemene ledenvergadering eind maart. Wij kunnen niemand verplichten om iemand mee te nemen, ook al willen we dat graag.

Mogelijk dat we na de algemene ledenvergadering toch weer starten met autotochten, maar dan met een voorbehoud. Misschien is het een idee, dat chauffeurs zelf aangeven of ze iemand als passagier mee willen nemen. Bij opgave voor een tocht zou men dat dan moeten melden. Maar laat ons daar niet op vooruit lopen en even de stemming binnen onze leden afwachten.

Wat wel al op het programma staat is NL Doet, het vrijwilligersprogramma van de Oranjestichting. Als Ken en Geniet doen we daar al vele jaren aan mee en jaarlijks halen we zo een klein bedrag op. Meestal wordt de bijdrage besteed voor onze Natuurtuin Kandoel, zo ook dit jaar. Als tuinwerkgroep gaan we een aantal borden vervangen, welke versleten of onleesbaar zijn geworden. Het weer heeft de oude

borden te pakken gekregen. De nieuwe borden worden water en kleurvast, foto's gedrukt op haast onverwoestbaar trespa. Op 12 maart worden deze borden geplaatst, u mag op deze dag gerust een kijkje komen nemen. Vanaf 9:00 uur tot 12:30 uur zijn we in de tuin aan het werk. Uiteraard bent u ook op een later tijdstip van harte welkom in Kandoel, de poort staat altijd open.

Ook onze lezingen mogen weer plaats vinden, mogelijk hebt u zelfs al de eerste bezocht. Kom zeker eens een kijkje nemen, onze leden proberen u een prima avondje uit voor te schotelen. U zult uw kennis alleen maar zien groeien, want daarvoor zijn de avonden bedoeld, genieten, maar zeker ook kennen.

Buiten ons tochten en avondenprogramma gebeurt er nog van alles. Er vinden allerlei overleggen plaats, met gemeente en andere instanties. Zo wordt ons steevast informatie gegeven over diverse snoeiwerkzaamheden, waarbij we gevraagd worden input te geven, dit over eventueel kwetsbare plekken enz.

Op 14 maart wordt er een [tinyforest](#) aangelegd nabij het Schuttersveld en ook daarbij zijn we als Ken en Geniet betrokken. Zo geven enkele gidsen voorlichting bij de scholen die dit bijzondere bosje aan gaan planten. Ook zal Ken en Geniet bij de aanleg aanwezig zijn.

Verder worden we regelmatig benaderd voor rondleidingen en wandelingen, meestal voor onze Natuurtuin Kandoel, die steeds meer in de belangstelling komt te staan.

U ziet er is genoeg te doen en te beleven, vele vrijwilligers werken gelukkig hier aan mee.

NL DOET

Jaarlijks doe we als natuurvereniging mee aan [NL Doet](#) van het Oranjefonds, zo ook dit jaar. Op 12 maart gaan we als tuinwerkgroep nieuwe informatieborden plaatsen in Kandoel. De oude borden zijn helaas onder de weersinvloeden haast niet meer leesbaar. Met de subsidie van het Oranjefonds kunnen we deze vervangen. Leo Reijnierse zorgde voor een mooi ontwerp, met behulp van fotomateriaal. De borden worden van duurzaam materiaal gemaakt, zodat ze vele jaren mee kunnen. Op trespa worden de afbeeldingen en tekst afgedrukt. Een kleine groep gaat deze borden plaatsen op zaterdag 12 maart. U mag gerust komen kijken, vanaf 9:00 uur is de werkgroep aan de slag. Rond de klok van 12:30 uur hopen we het werk geklaard te hebben en sluiten we NL Doet af met een hapje voor de tuinwerkgroep.

NATUURTUIN KANDOEL

Nu we het toch over de tuin hebben, gaan we er maar even over door. Ondanks de beperkingen die corona mee brengt, wordt er toch wekelijks gewerkt in de tuin. Er is immers altijd wel wat te doen, ook in de winter. Inmiddels zijn alle palen van de takkenrillen vervangen en kunnen we wat dat betreft weer meer dan 20 jaar tegen. Want acacia hout is extreem duurzaam en dat merken we ook bij het vervangen van de pergola. Het hout was zo hard, dat je er met geen mogelijkheid een spijker ingeslagen kreeg. Dus dat werd voorboren en zelfs daarbij sneuvelde een boor. Maar ook dat karwei is geklaard, bij de afbraak van de

oude pergola bleek wel dat het hard nodig was. Het uit eigen tuin gebruikte hout was kwetsbaar en brak zomaar doormidden, dus vervanging was echt geen luxe.

Nu onze baas een tijd in de ziekte zit, Ad heeft een knieoperatie ondergaan, moeten we zelf alle bladeren van de paden ruimen. Dan ineens beseft je wat Ad en Lenie allemaal doen. De wintertijd is ook de tijd van snoeien, daar zijn we inmiddels volop mee bezig. Zo is de boomgaard al helemaal gesnoeid en zijn we nu met de houtwallen bezig. Nu merk je dat we de laatste twee jaar minder hebben kunnen doen. Veel hout moet ingekort worden, zo wordt er heel wat afgezaagd. Doen we dit niet dan worden struiken bomen en dan is ingrijpen te laat. De afgezaagde struiken zullen nog dit jaar opnieuw uitlopen en weer een mooie dicht wal gaan vormen. Even zal het er hier en daar wat kaler uitzien, maar dat moeten we voor lief nemen. Inmiddels is een vertegenwoordiger van Brabants Landschap ook langs geweest, bij deze organisatie hadden we een aanvraag ingediend. Een aanvraag voor het opschonen van de vijver, een werk dat door deze organisatie gesubsidieerd wordt. Voor de werkzaamheden is inmiddels goedkeuring ontvangen, echter gaat het werk pas in het najaar plaats vinden. De vijver zal dan weer een stukje groter worden, zo zal de smalle uitloop ter hoogte van het werkhok iets breder gemaakt worden.

De lente zit er aan te komen, hopelijk verschijnen er weer tal van bloemen. Kom gerust eens kijken en geniet van onze prachtige tuin. Nu kun je er bijna niet meer aan voorbij lopen, want inmiddels is de ingang wat aangepast en staat er een bord, zichtbaar vanaf de Groenstraat/Doelstraat.

AGENDA ALGEMENE LEDENVERGADERING 2022

**Woensdag 30 maart vindt deze plaats in zaal 1 van de Cammeleur
aanvang 20.00 uur.**

Graag willen wij u uitnodigen tot het bijwonen van deze bijeenkomst, om uw wensen kenbaar te maken en mee te praten over het doen en laten van onze vereniging. Eindelijk mag het weer op de normale manier plaats vinden.

De vergadering begint om 20.00 uur; zorg dat u op tijd aanwezig bent, wij zorgen voor de koffie en een hapje.

De agenda:

1. Opening van de vergadering door de voorzitter.
2. Behandeling van de notulen van de algemene ledenvergadering van 2021 door de secretaris
3. Behandeling van de ingekomen stukken door de secretaris
4. Het jaarverslag van 2021 wordt voorgelezen door de secretaris.
5. Het financieel jaarverslag wordt voorgelezen door de penningmeester.
6. De kascontrolecommissie, bestaande uit Corrie Mols en Lizze Nederlof doet verslag van haar bevindingen.
7. Benoeming van de kascontrolecommissie 2022, Corrie Mols treedt af.
8. Voorziening in vacatures door aftreden van bestuursleden. De volgende personen zijn volgens het rooster aftredend: Jos Soffers en Anton Staps. Zij stellen zich herkiesbaar namens het bestuur. Op grond van de statuten kunnen uit de algemene ledenvergadering tegenkandidaten gesteld worden. De namen van deze kandidaten, gesteund door tenminste 10 leden, moeten schriftelijk bekend worden gemaakt aan het bestuur, uiterlijk voor aanvang van de vergadering.
9. Behandeling van de begroting voor het lopende boekjaar, door de penningmeester.
10. Bespreking van de plannen voor het jaar 2022, eventueel behandeling van voorstellen vooraf gedaan door de leden, door de voorzitter.

11. Vernoeming van de jubilarissen, door de secretaris behoudens de 25- jarige jubilarissen, welke worden toegesproken door de voorzitter.
12. Rondvraag.
13. Sluiting van de vergadering door de voorzitter.
14. Afhankelijk van de duur van de vergadering, worden er nog enkele korte filmpjes vertoond

VOORSTELLEN EN WENSEN

Natuurlijk is de vergadering er voor u allen; daar kunt u uw voorstellen kwijt, maar toch zouden wij als bestuur het op prijs stellen als u vooraf uw wensen al kenbaar zou willen maken bij het bestuur, zodat het één en ander vooraf besproken kan gaan worden en wij het antwoord op uw vragen of voorstellen tijdens de vergadering al kunnen geven.

Zet uw voorstellen voor tochten, diaprogramma's, films enz. op papier en wilt u zelf ook eens wat presenteren, maak dit dan zo spoedig mogelijk kenbaar aan het bestuur. Wij staan open voor al uw suggesties.

NEDERLANDSE DAGVLINDERS

Oranjetipje (*Anthocharis cardamines*)

Het oranjetipje dankt zijn naam aan de oranje vlek op de voorvleugels van het mannetje. De uiterste punten van de voorvleugels zijn zwart, zowel bij het mannetje als bij het vrouwtje. Het vrouwtje lijkt op een koolwitje. Door de gemarmerde, geelgroene vlekken tekening op de onderkant van de achtervleugels onderscheiden oranjetipjes zich van koolwitjes. Het zijn vrij kleine vlinders.

Het oranjetipje is een algemene vlinder die verspreid over Nederland voorkomt, vooral in de oostelijke helft van het land. Het is een echte voorjaarsvlinder: de vliegtijd is gewoonlijk van half april tot eind mei. Na een zachte winter kunnen de vlinders zelfs al in maart te zien zijn. De mannetjes verschijnen één of twee weken vóór de vrouwtjes. Er is altijd maar één generatie per jaar.

Oranjetipjes vliegen op beschutte plaatsen in vochtige hooglanden en langs randen van bossen en struwelen, waar de waardplanten groeien. De waardplanten zijn de voedselplanten van de rups; in het geval van het oranjetipje zijn het kruisbloemigen, voornamelijk pinksterbloem en look-zonder-look. Deze planten worden ook door de vlinders benut om nectar uit te drinken. Vooral de vrouwtjes worden vaak nectardrinkend aangetroffen.

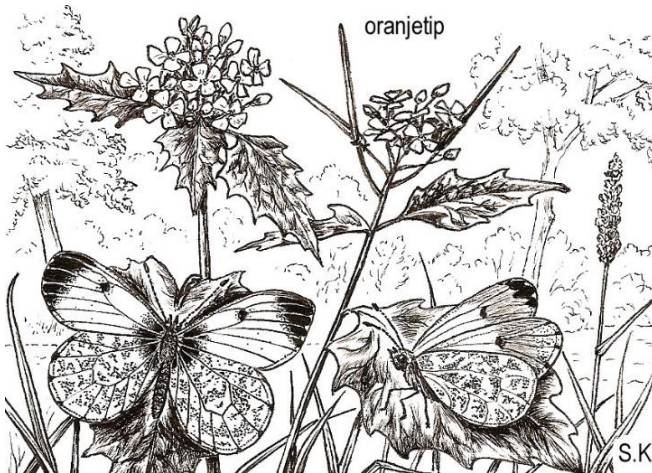

De mannetjes patrouilleren en volgen meestal een vaste route langs een bosrand, houtwal, slootkant of ruige berm. Ze achtervolgen alles wat wit is. Blijkt het een vrouwtje oranjetip te zijn, dan volgt er een baltsritueel waarbij hij wild om haar heen fladdert. Vrouwtjes paren

slechts één keer. Een vrouwtje dat al gepaard heeft geeft dat aan door te gaan zitten met haar achterlijf in de lucht gestoken. Heeft ze nog niet gepaard, dan volgt er een gezamenlijke baltsvlucht, waarna mannetje en vrouwtje landen en paren.

Na de paring zet het vrouwtje haar eitjes afzonderlijk af op de steeltjes onder de bloemknop van de waardplant. Ze geeft daarbij de voorkeur aan grote, opvallende planten die op zonnige, beschutte plaatsen groeien en met veel bloemhoofdjes die nog niet of nauwelijks bloeien. Ze zet één eitje per plant af, want anders is er niet voldoende voedsel voor de rups. Bovendien zijn de rupsen kannibalistisch. De eitjes zijn oranje van kleur, langgerekt en urn vormig (dit model eitje is trouwens typisch voor alle witjes).

Na gemiddeld 5 dagen komen de eitjes uit. De rupsen eten de vruchten (hauwtjes) van de waardplant op. Daarna eten ze de bloemsteeltjes en blaadjes op, of ze gaan op zoek naar een andere waardplant. De rupsen worden tot 30 mm lang. Ze zijn door hun blauwachtig- of grijsachtig groene kleur op de rug perfect gecamoufleerd. Naar de flanken toe gaat hun kleur over in wit en de onderzijde is donkergroen. Het hele lichaam is fijn zwart gespikkeld. Het rupsstadium duurt gemiddeld 16

dagen.

Tegen de tijd dat de rups zich gaat verpoppen, verlaat hij de waardplant en gaat op zoek naar een geschikt plekje op een struik of stengel in de ruigte. Daar spint hij zich stevig in, waarna hij verpopt. De bruine gordelpop heeft twee spitse uitein-

den.

Aangezien het oranjetipje als pop overwintert, duurt het popstadium erg lang, namelijk 320 tot 340 dagen. In het voorjaar komt de nieuwe generatie vlinders uit hun pop tevoorschijn. De vlinder zelf leeft gemiddeld slechts 14 dagen.

Hanny Oerlemans

WANDELING HUIS TER HEIDE

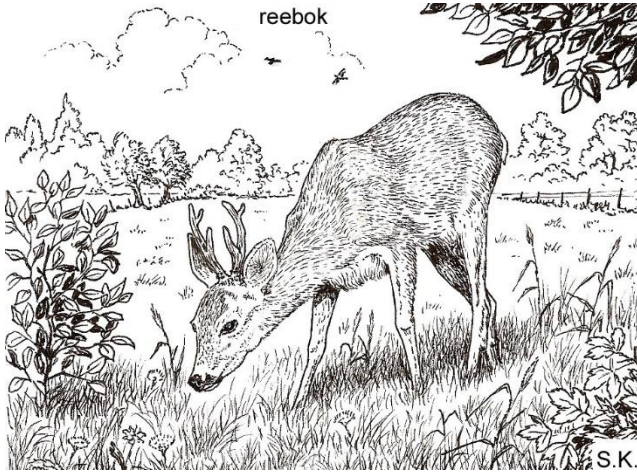
Eindelijk mocht het weer een keer, zij het onder bepaalde condities, maar goed dat hebben we er wel voor over. Samen met een leuke groep Ken en Genieters bezochten we Huis ter Heide. Om 9:00 uur stonden de leden klaar bij het parkeerterrein van de Natuurbegraafplaats aan de Middelstraat. Het was even wennen, want een lange tijd gingen we niet op pad. En ja, dan kom je zomaar nieuwe mensen tegen, sommigen al 2 jaar lid en nog niet één keer mee op pad geweest. Best wel raar, want al hebben we ondertussen meer dan 330 leden, de meesten ken ik wel van gezicht en naam. Na een korte uitleg gingen we de natuur in.

Natuurbegraafplaats

Het oude jachthuis van [Huis ter Heide](#) is tegenwoordig een bezoekerscentrum van de natuurbegraafplaats, je kunt er terecht voor allerlei informatie. Waar vroeger zandpaden lagen, liggen nu grintpaden, zeker voor mensen met rollators en dergelijke een verademing. Ook rolstoelers kunnen zo een behoorlijke wandeling maken en oog in oog komen te staan met de ree. Wat houdt dat nu in dat natuur begraven? Op het eerste gezicht denk je gewoon door de natuur te lopen, tot je hier en daar een bosje bloemen ontwaart. Als gids vertel ik de deelnemers dat er op deze plek veel mogelijk is. Natuurlijk houdt men rekening met de omgeving, dus vindt het begraven plaats met afbreekbare materialen.

Een grafsteen is hier niet mogelijk, het graf wordt gemarkeerd met een simpele houten schijf, die na verloop van tijd ook opgenomen wordt in de natuur.

Ree

Terug naar onze wandeling, tussen het wandelpad en de weg zien we al vrij snel 2 reeën, dus u begrijpt het al, onze dag kan niet meer stuk. De bokken beginnen in deze tijd hun nieuwe gewei te ontwikkelen, de stangen zijn nog bekleed met huid. Let

daar maar eens goed op, het is net een fluwelen hoed. Nog even en het vegen van het gewei zal beginnen. Zo rond half maart beweegt de ree zijn kop langs jonge boompjes en twijgen. Tussen de stangen van het gewei zitten geurklieren, daarmee zet de reebok geursporen af. Ook krabt deze ree met zijn poten de grond los, dat allemaal om zijn grenzen van het territorium vast te leggen. Verschillende plekken konden we tijdens onze tocht al waarnemen, evenals de paden die het ree volgde.

Raster

We verlaten de Natuurbegraafplaats via een poortje in het wildraster. Om verrassingen te voorkomen is het gebied helemaal omrasterd, zodat de Schotse Hooglanders de bezoekers niet kunnen verstoren. Door het rustgebied van de ree wandelen we naar de rand, om daar een blik te werp[en] op de weilanden. Juist die weilanden zijn in trek bij de reeën, zij foerageren hier, vooral in de vroege ochtend en tegen de schemer. De ree trekt zich van de raster niets aan, ze lopen er simpelweg gewoon onder door. De Schotse Hooglanders zijn veel forser en worden door dit raster binnen het gebied gehouden. Een enkele keer loopt er eens een jong kalf onder door, maar die zal snel terug keren, als deze behoefte heeft aan moedermelk.

Linde

Na een kort kijkje bij een bosweide komen we aan bij een bijzondere plek. Aan de rand staat een enorme linde, de kenner weet wat dit betekent. Vroeger werden er vaak linde's aangeplant voor boerderijen en woningen. Men dacht zo gevrijwaard te worden voor blikseminslagen en voor het bezoek van de duivel. Meestal stonden er drie van dergelijke linde's, de drie eenheid. Als je dus een linde op een opmerkelijke plaats tegen komt, dan kun je haast zeker vast stellen, dat er een wo

ning heeft gestaan. Het Bodemhuis werd bewoond door een groot gezin. Later heeft er ook nog een notaris gewoond, deze heeft onder andere het verderop gelegen acacialaantje verwezenlijkt. De linde is jarenlang gebruikt door een bosuil, welke in de boom zijn nest had.

Acacialaantje

De westrand van Huis ter Heide wordt begrenst door het acacialaantje. Er staan machtige bomen, met een hele dikke schors. Die schors is zo dik, omdat de acacia een open kroon heeft. Zodoende valt het zonlicht bijna rechtstreeks op de stam, de dikke schors beschermd de sapstromen. Een beuk heeft maar een dunne schors, maar die boom heeft een hele dichte kroon, met takken die haast tot op de grond hangen. Zo beschermd de beuk nu de sapstroom. Achter de schors van de acacia is voldoende ruimte voor vogels, om juist daar hun nestholte te maken. Koolmees, pimpelmees, boomkruiper, boomkleven en spechten maken er graag hun nest. Een andere bewoner van de holle ruimte zijn vleermuizen, die overdag daar graag slapen. Als je in de bloeitijd door het laantje loopt, raak je misschien wel bevangen door de sterke geur

van de bloemen van de acacia. Een kenmerk van deze boom zijn ook de stevige grote doorns, daarom wordt hij ook wel valse Christusdoorn genoemd. De doorns zitten alleen aan de onderste takken, boven is de bescherming van doorns niet nodig. De ree of andere dieren laten het wel uit hun hoofd om de bladeren van de acacia te eten.

De Das

We laten het acacia-laantje achter ons en wandelen door het bos richting de vennen. Al snel zien we aan de rand van het pad krabsporen, vlak tegen een boom aan. Voor de kenner is

het al vrij snel duidelijk dat dit een spoor is van de das. Als wekelijkse bezoeker van Huis ter Heide hebben we de das zien verschijnen in dit gebied en kennen inmiddels wel zijn sporen. Regelmatig komen we langs dassenburchten, ook niet ver van het pad wat we nu lopen, ligt een grote burcht. Speciaal voor deze burcht is indertijd een wandelpad verlegd, het was zowat de eerste dassenburcht aan deze kant. Al heel wat jaren geleden zagen we hier de eerste sporen, zo tegen een heuveltje lag veel wit zand. En ja dan weet je het wel, daar is gegraven, nieuwsgierig gingen we toen kijken en zagen aan de ingang, dat het een dassenhol was. Gaande weg zien we zo op diverse plekken sporen, de das krabt de grond open en gaat op zoek naar voedsel. Naast wormen eet een das ook insecten, slakken, amfibieën, (nesten van) muizen en ratten, egels, kleine kadavers, bessen, valfruit, granen en mais. Een das moet gemiddeld 400 tot 600 gram voedsel per dag eten. Het duurt dus uren voordat de das genoeg voedsel heeft gevonden voor die dag.

Proefveld

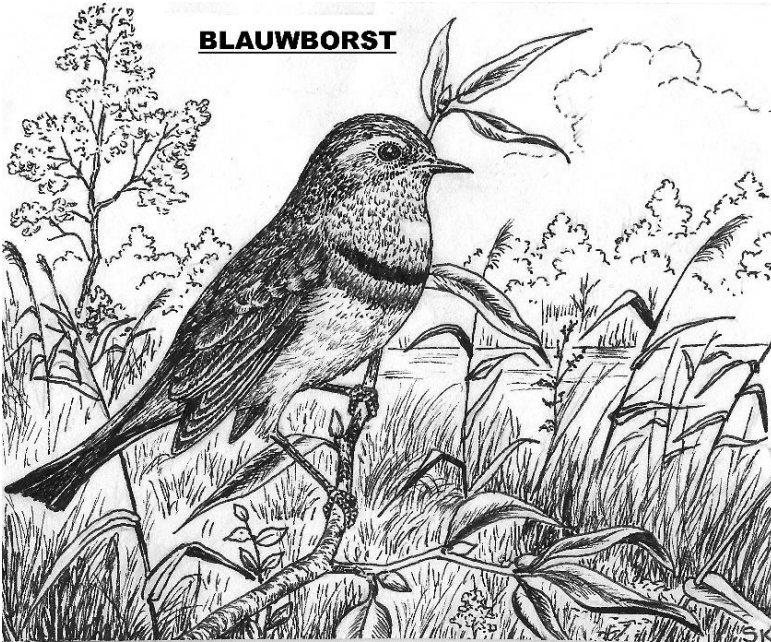
Nadat we in de verte de dassenburcht zien, komen we uit bij een open gebiedje. In het verleden zijn hier bomen gekapt, dit om te kijken hoe de natuur daar op zou reageren. Het gebiedje ontwikkelde zich vrij snel tot een heide terreintje. Het wordt nu open gehouden door de Schotse Hooglanders, onze dierlijke terreinbeheerders. Deze runderen grazen, zeker in de winter veel jonge boompjes weg. Omdat de Schotse Hooglander een fors dier is, zorgt zijn hoefdruk voor gaten in de bodembekking, dat geeft licht en lucht voor zaden in de bodem. Indirect zorgt het rund dus ook voor een grotere biodiversiteit. De heide wordt hier kort gehouden en staat elk jaar mooi te bloeien, goed voor heel wat insecten en vlinders.

Moerven

Aan het eind van het pad komen we bij de vennen, de jongste liggen rechts, in de richting van de Moerse Hoeve. Links ligt het al eerder gegraven Moerven, met het vlonderpad. Het hier liggende gebied is voorheen altijd landbouwgebied geweest, met weiden en veel maisland. Begin jaren negentig van de vorige eeuw heeft men hier veel grond verzet. De toplaag werd verwijderd en het witte zand werd afgevoerd. Dit zand ligt nu rondom Eindhoven, want het werd gebruikt als vulzand voor de nieuwe rondweg bij deze plaats. Uiterst voorzichtig zijn hier vanaf 1992 diverse vennen gegraven. Men moest daarbij voorzichtig tewerk gaan, om niet door de onderliggende leemlaag heen te gaan. Een keer ging dit fout en dat werkte als een waterafvoer in een douchebak, het water liep weg. Gelukkig heeft men dit euvel snel weten te repareren.

Blauwborst

Als groep lopen we tussen struiken en boompjes door, een prima leefomgeving voor de blauwborst. Ooit werd op deze plek het eerste broedsel van Huis

ter Heide waargenomen, een leuk weetje. De blauwborst was nu nog niet te zien, daarvoor was het nog te vroeg. Deze vogel verschijnt zo vanaf half februari, met wat geluk kun je hem dan waarnemen. Je moet goed luisteren en natuurlijk zijn specifieke geluid kennen. Hoor je de vogel, dan is het opsporen al een stuk gemakkelijker.

Wonderpad

Het vlinder pad heet tegenwoordig wonderpad, zelf vind ik de naam verwonderpad nog mooier. Want hoe wonderlijk is het dat hier nu een ven ligt, nu weet je niet beter, maar hier ging veel aan vooraf. We hebben het als vrijwilligers geheel kunnen volgen. Want voor de werkzaamheden hier begonnen, startte de vlinderwerkgroep hier met inventarisaties. Vanaf het pad kun je in de verte een vogelkijkhut zien staan, daar heb je een mooi uitzicht over de vennen. Nu was het er erg rustig, er waren maar weinig vogels te zien. Ver op de achtergrond een paar bergeenden, enkele aalscholvers en helemaal aan de andere kant een ooievaar. Gelukkig staat er nu water, want al enkele jaren staat het waterpeil erg laag, Links en rechts kun je bij droogte de zonnedauw zien.

Ruwe Bossen

We verlaten het wonderpad en lopen naar de daar staande bank. Het is tijd voor een korte pauze. De thermoskannen komen tevoorschijn en heir en daar een krentenbol of koek. Tijd om wat bij te kletsen, blij om elkaar weer eens te zien en dat kon je goed horen. Ach het hoort er zo bij, dat is vind ik typisch Ken en Geniet. De bank staat een de Baan Achter de Ruwe Bossen, zo heet het zandpad. Het is de schuld van ons als vlinderaars, dat een gedeelte van het bos hier verdween. Toen het afgraafwerk hier zowat klaar was, grensde het mastbos tegen het zandpad aan. Dat vonden wij als vlinderaars een behoorlijk harde overgang, een plek waar weinig te zien was. Bij een overleg met Natuurmonumenten stelden we dan ook voor een gedeelte van het bos te kappen. Natuurmonumenten vond dit een goed idee. Wij dachten dat worden een tiental meters, echter dat werden er veel meer, zie het mooie resultaat. Nu ligt er een brede opgaande zone, deze is ondertussen begroeid geraakt met berken.

Leikeven

Een ven wat er altijd al heeft gelegen is het Leikeven, daar is in de loop der jaren niet erg veel aan veranderd. Zeker de oudere leden kennen dit ven als zwemwater en als schaatsplek. Vroeger was het een afgelegen plek, moeilijk te bereiken en lange tijd ook nog eens afgesloten.

Natuurmonumenten heeft het ven weer schoon gezet, bomen en struiken werden verwijderd. Na het nodige graafwerk ontdekten Hanny en ik hier weer de eerste orchideeën, dit tijdens ons vlinderinventarisatiewerk. Het ven wordt gedeeltelijk gevoed door opwellend water, voor de rest moet het ven gevuld worden met regen en sneeuw. Bij het uitzichtpunt staat ook de zogenaamde vlinderkroeg. De eik wordt al jaren bezocht door vele vlinders en wordt bewoond door hoornaars, die er hun nest in gemaakt hebben. De boom bloedt en trekt met de zoete geur de insecten aan, vlinders zoals de kleine vos, bont zandoogje, dagpauwoog en atalanta. Vooral in het late najaar, als de trek van de atalanta begint is een populaire tijd, dan kun je zomaar meer dan dertig

exemplaren bij de boom aantreffen.

Hoogspanningsleiding
Op de terugweg lopen we onder de hoogspanningsleiding door, binnenkort starten hier grote werkzaamheden. De huidige leidingstraat gaat hier verdwijnen en wordt verplaatst verder naar het noorden. Hij gaat dan gedeeltelijk door Huis ter Heide Noord, zo ongeveer langs de voormalige nertsenfarm tegenover de Tussenbaan.

Reeën

Eerder zagen we al het spoor van de ree, nu lopen we langs de plek, waar tijdens de bronst de reeën bijeen komen. Tegen de schemer verlaten ze hier het bos, om op de weilanden bijeen te komen. Soms is er dan een korte strijd te

zien tussen de bokken, maar hoofdzakelijk rent de bok achter de hinde aan. Dit doen ze in achtjes, waarbij de bok de geit besnuffeld en natuurlijk probeert te paren.

boomkruiper

S.K.

dan goed op, want ook overdag kan je hier wild spotten tegen de bosrand aan. Daar zien we nog een boomkruiper

Huis ter Heide

Via enkele paden komen we terug bij ons beginpunt, bij het Witte Huis ter Heide. Nu staat er een nieuwe ruimte, waar men mensen kan ontvangen, voor aanvang van een begrafenis. De oude werkschuur heeft daarvoor plaats moeten maken. Tijden veranderen, hopelijk kunnen we nog lang van de mooie omgeving genieten, een plek van rust en ruimte. Met een klein groepje zijn we nog even een bakje koffie wezen doen bij het Maoske en hebben we gezellig bijgepraat, graag tot een volgende keer.

Christ Grootzwagers

PROGRAMMA

Langzamerhand gaan we weer starten met het normale programma, hopelijk mag en kan dit. Mocht er toch weer een wijziging komen van hogerhand, dan gaan we dit uiteraard aanpassen. Ook kunnen er nog wijzigingen in het programma komen, daar we pas na de algemene ledenvergadering gidsenoverleg hebben. Wijzigingen kunt u lezen in het Weekblad Dongen en eventueel sturen we een extra Nieuwsbrief rond.

Zaterdag 12 maart: Wandeling door Huis ter Heide noord, waarbij we starten bij het Maoske Middelstraat 24 in de Moer. Via het Annapad lopen we langs de bosrand naar Huis ter Heide. Een gebied waar veel reeën leven, maar ook de havik en buizerd te zien zijn. Het noordelijk gedeelte is voor veel mensen minder bekend en toch zeer de moeite waard. De afwisseling is groot, dan loop je door een vervallen beukenlaantje en dan weer over een voormalig bungalowpark, dat zich ontwikkelt tot een mooi natuurgebied. Je vindt er ook heuvelachtig terrein, daar waar de oude stuifruggen bewaard zijn gebleven. Het is maart en de natuur begint te ontwaken, de eerste struiken beginnen uit te botten, hier en daar beginnen de eerste blaadjes te verschijnen.

Vertrek bij het Maoske om 9.00 uur, opgeven voor dinsdag 8 maart 19.00 uur.

Op deze dag vindt ook de activiteit van NL Doet plaats in Natuurtuin Kandoel, dit vanaf 9:00 uur tot 12:30 uur.

Zaterdag 26 maart: Wandeling startend bij Natuurpoortcafé BOS & Co Vijfeikenweg 56. Hier gaan we een wandeling maken door Boswachterij Dorst, langs de voormalige Leemkuilen en omgeving. Daar zullen we beslist de nieuwe natuurbeheerders tegen komen, er loopt een kleine kudde Galloways. Het is eind maart en de eerste bloeiers zullen te bewonderen zijn, ook de vogelwereld komt in beweging, kortom het is lente. We vertrekken bij het parkeerterrein om 9.00 uur. Opgeven voor dinsdag 22 maart 19:00 uur.

Woensdag 30 maart: Algemene Ledenvergadering, waarbij we u allen hopen te zien, zodat u mee kunt beslissen, hoe we na de corona verder het programma kunnen uitvoeren. We zullen u de vraag voorleggen of u alweer met meerdere in één auto wilt zitten. Natuurlijk is dit voor ons van belang te weten hoe onze leden daarover denken. Daar is ook van afhankelijk wat we vanaf dit moment op het programma kunnen zetten. Dus zorg dat u aanwezig bent en beslis mee. Voor de agenda zie pagina 8 van dit Hoefblad.

Zondag 10 april: Als u als leden weer met elkaar mee wilt rijden, dan wordt dit de eerste autotocht en wel naar [De Brand](#) bij Udenhout. Dit is de tijd dat de voorjaarsbloeiers te zien zijn, de bodem is bedekt met bosanemonen. De vogels fluiten volop, de natuur komt tot leven en er is genoeg te genieten. Goed schoeisel wordt aanbevolen, afhankelijk van het weer kan het in dit gebied nat zijn. Vertrek bij de Salamander om 8:30 uur, opgeven voor dinsdag 5 april 19:00 uur.

Zaterdag 23 april: Oranjetipjeswandeling, iets nieuws, we gaan op zoek naar dit bijzondere vlindertje. Het is nu de tijd dat onder andere de pinksterbloemen staan te bloeien. Er wordt een keuze gemaakt uit één van de dichtbij gelegen vlindergebieden, even afhankelijk waar de meeste rond vliegen, dus dat wordt spannend. Vertrek bij de Salamander om 13.00 uur, opgeven voor dinsdag 5 april 19.00 uur.

Zaterdag 7 mei: Vroege vogeltocht naar de [Zouweboezem](#), voor het beluisteren van de voorjaarszang van de vogels. Het is nu de tijd dat onze zangvogels hun best doen om een vrouwtje te versieren en hun territorium veilig te stellen. Dus zingen ze hun hoogste lied. Leo Reijnierse gaat met u deze polder verkennen. Natuurlijk zitten op deze plek tal van watervogels. Het is een autotocht van een halve dag. Vertrek 7.00 uur, opgeven voor dinsdag 3 mei 19.00 uur.

Zaterdag 21 mei: Start van het fietsseizoen, onze fietsgroep neemt u mee door ons Brabantse land. Kees en Harrie van Dongen en Rinus van Riel kennen de mooiste fietsroutes. Om u uit de wind te houden, kiezen ze op het laatste moment welke kant men op gaat, dus haast altijd wind mee. Deze keer moet u zorgen voor een lunchpakketje voor onderweg. Het betreft een fietstocht van een hele dag. Vertrek 9.30 uur, opgeven voor dinsdag 17 mei 19.00 uur.

Zaterdag 4 juni: Autotocht van een halve dag naar de Geelders bij Boxtel. Fia Grootzwagers en John van Meggelen gidsen u door dit mooie, maar ook natte gebiedje. Natuurlijk gaan we vele vlinders zien, onder andere de kleine ijsvogelvlinder. Het gebied staat daar bekend om. Zorg wel weer voor waterdicht schoeisel en misschien ook wel een anti muggenmiddel.

Vertrek 13.00 uur, opgeven voor dinsdag 31 mei 19.00 uur.

Zaterdag 18 juni: Autotocht van een halve dag naar Huis ter Heide bij de Moer. Peter Verschure neemt u mee voor een wandeling door dit landgoed van Natuurmonumenten. U gaat een afwisselend landschap zien, mastbos, afgewisseld met weiden en natuurlijk de vennen. Het gebied wordt beheerd met Schotse Hooglanders, maar ook komen er veel reeën voor. Verder loopt u grote kans, oog in oog met de vos te komen staan. De das die er veel burchten heeft is echter een nachtdier. Vertrek 8.00 uur, opgeven voor dinsdag 23 juni 19.00 uur.

OPGEVEN VOOR DEZE EXCURSIES KUNT U BIJ:

Ad en Lenie Leeggangers, Roeloff van Dalemstaat 50,
tel. 0162-313858

En bij:

Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, (mobiel) 06-10120230

Of via e-mail: mjvangestel.burmanje@home.nl

Wie zich via e-mail opgeeft bij Marie-José krijgt altijd een bevestiging toegestuurd. Indien dit niet het geval is, mogelijk door vakantie, dan graag alsnog bellen naar Ad en Lenie.

Leden en niet-leden, die zich eenmaal hebben opgegeven voor één van de tochten van Ken en Geniet, dienen de aan deze tocht verbonden kosten te voldoen. Dit geldt ook als men door omstandigheden niet met deze tocht mee kan gaan, tenzij een ander de plaats van hem/haar overneemt.

PRIVACYVERKLARING

In het vorige Hoefblad stond de [privacyverklaring](#), deze is aangepast. In Paragraaf 4.1 Wij verstrekken uw gegevens aan de volgende personen binnen onze vereniging: Is onderstaande regel toegevoegd. De verzender van de nieuwsbrief, deze ontvangt uw e-mailadres om dit te kunnen toe sturen.

De volledige en aangepaste versie van de privacyverklaring kunt u vinden op de website www.kenengeniet.nl

MEDEDELINGEN

In verband met de privacywetgeving vermelden we vanaf heden alleen nog de namen van nieuwe leden.

Als nieuw lid heten we van harte welkom:

Mevr. Marion de Ruyter
Mevr. Marie-Louise Bijkerk
Mevr. Edith van Zandwijk
Dhr. Willem Snoeren
Mevr. Marian van den Kieboom
Mevr. Tea Hoefnagel

Kopij voor het volgende Hoefblad kunt u inleveren vóór 1 mei bij het redactieadres: Christ Grootzwagers, Kamilletuin 6, 5103CB te Dongen. Ook is het mogelijk uw kopij via e-mail te versturen, **graag als bijlage verzenden, word bestand, lettertype arial 11 en foto's los als jpeg bestand.**

Het e-mail adres is: hoefblad@kenengeniet.nl

Redactie: Jos van Dongen, Sjef Kerkhofs, Roland Commandeur, Hanny Oerlemans en Christ Grootzwagers

Zoals altijd zijn de tekeningen weer gemaakt door Sjef Kerkhofs.

VERHALEN GEZOCHT

Na deze moeilijke periode zal ook het Hoefblad weer normaal gaan verschijnen en dan is het leuk, dat er een variatie aan stukjes in verschijnt. De redactie zou het leuk vinden, als ook u eens een stukje schrijft. Dat mag van alles zijn, als het maar met natuur te maken heeft. Over uw eigen wandeling, fietstocht of vakantie misschien. Of een andere bijzondere waarneming die u gedaan heeft. Deel uw kennis en verhalen, laat een ander meegenieten. U mag er uiteraard foto's bij aanleveren, of een tekening. Kortom alles is welkom, samen maken we zo het Hoefblad nog aantrekkelijker. Ben niet bang, dat u dit niet kent, het is gemakkelijker dan u denkt en taalfouten worden door de redactie

gecorrigeerd. Hebt u geen computer, dan kan u ook gewoon schriftelijk uw stukje inleveren, dat is voor ons geen probleem.

HOE OUDER HOE MOOIER

Ik begrijp dat u denkt dat gaat bij mij niet op...

Maar het gaat hier dus ook niet over mensen maar over bomen. In de herfst zwammen we over zwammen., en nu gaan we over "bomen" bomen'.

Het zijn prachtige statige monumenten in de natuur ,en iedere boom is een natuurgebied op zichzelf

Op een oude eik kunnen wel 300 soorten organisme leven.

En om mooi te blijven gebruikt hij geen botox, om zijn rimpels op zijn stam weg te werken.

Op hoge leeftijd beweegt hij zijn takken nog soepel met de wind mee, terwijl ik met een beetje tegenwind al gebruik maak van mijn.. e. bike ...zijn plooiën en dikke groeven worden gekoesterd door dieren die er in overwinteren, en door mossen en zwammen die er mee in symbiose leven...

Als ik zo'n trotse oude knar van 200 jaar in ons dorp zie staan, stelt me dat steeds gerust, want dan lijkt het, of ik zelf net pas kom kijken

Er zijn olijf bomen die 2000 jaar oud zijn, die hebben de romeinen nog langs zien marcheren.

Want bomen zijn de langstlevende en grootste wezens op onze aardkloot

Eeuwen geleden werden bomen aanbeden en als heiligen vereerd en wie het daar niet mee eens was... werd zoals ooit in Dokkum gebeurde een kopje kleiner gehakt.

De heilige eik in Den Hout was ook nog grens bepalend.

Karel de Grote "toch geen kleine jongen" liet bomen planten rond de dorps kernen, de z.g.n. brinken en onder die bomen werd vergaderd, recht gesproken en ook vonnissen uitgevoerd

Onze Dongense leerlooiers dankten hun vooruitgang ook aan de eik waarvan ze het looizuur gebruikten.

En dat we de woeste zee, de bergen en Surae nu kunnen bewonderen

danken we ook aan de bomen die het stuivende zand met hun wortels tegen hielden waarna deze zand ophopingen ontstonden.. Dus een diepe buiging voor die taaie rakkers die op hoge leeftijd nog vruchten leveren en volop productief zijn, om jaloers op te worden. Iedere herfst kleurt zo'n oude kanjer ons dorp oranje geel en goudbruin/terwijl wij

er dan maar bleekjes bijlopen....

Zijn kale kruin .. bloeit in de lente weer tot volle wasdom, het was dus pure afgunst, dat ik zijn bladeren met plezier op de composthoop deponeerde en daarna het zweet van mijn dunne kruin veegde. Zelfs zijn verdorde bladeren doen nog dienst als warmte deken voor dieren en planten in de winter en daarna nog als compost om de kringloop compleet te maken

Hij overleefde... hete zomers, ijskoude winters, oorlogen, kabinetsformaties, en carnavalsperikelen.... en bekommert zich niet over zijn honderden nakomelingen die zichzelf kunnen bedruipen en geen last blijken te hebben van puberaal gedrag of midlife crisis. Hij staat als een boom; met zijn wortels diep in de Dongense grond en zijn takken tot bijna in de hemel.

Niet gek dat ik nu al droom om straks in het voorjaar onder zo'n kanjer te zitten mijmeren, met een goed boek, een lekker drankje en dan samen zo lekker.. nog ouder... te worden; dat wens ik u ook.

Groeten uit de Groenstraat Peter Verschure.

NATUURMOMENTEN

De Natuurmomenten van deze aflevering beleefden we een paar weken geleden in de Pannenhoeft, een mooi 700 ha groot gebied van Brabants Landschap tussen Rijsbergen, Zundert en Sprundel waar we met Ken en Geniet al vele malen hebben rondgelopen. Hier werd van de 14e tot de 17e eeuw turf gestoken, o.a. voor bierbrouwers uit Breda, die hadden turf nodig om hun ketels te stoken. Daarom lieten zij ook de Turfvaart graven tussen 1620 en 1622, 26 km lang met een verval van 14 meter, waardoor er maar liefst 30 sluizen nodig waren. We starten op P de Bak, het is hier druk, het is een zonnige zondag na vele grijze weken. We worden al toegezongen door een koolmees: “zie die twee, zie die twee”, wat kan die vogel goed tellen, heej! Je wordt er meteen vrolijk van en vol goede moed gaan we op pad. Al snel bereiken we de Turfvaart en even verder steken we hem over. Met vereende krachten zijn het Waterschap en natuurbeheerders hier bezig om de natuurgebieden te vernatten en dat lukt aardig, het pad is behoorlijk modderig en de sloten in het bos lopen over. Menige berk is aangetast door de berkenzwam. Een winterkoning zingt op luide toon alsof hij ons wil verjagen, zo hard: dit is mijn territorium! Even verder gaan we de Bijloop over, een beekje dat voor een groot deel parallel aan de Turfvaart stroomt. De naam van deze beek zou verwijzen naar het feit dat hier vroeger veel bijen werden gehouden. Ook in de Bijloop zijn stuwen

geplaatst, en hij werd voorzien van kaden, zodat het waterpeil steeg en het gebied door kwelwater wordt gevoed. En dat is weer gunstig voor allerlei zeldzame planten. Links van ons ligt moerassige heide, hier ontstaan toen het hoogveen was afgegraven. Over de gagelstruwelen gloort al een geelbruine gloed, in maart/april verschijnen de katjes, die in de bierbrouwerij al sinds de Middeleeuwen worden gebruikt als conserveringsmiddel en smaakmaker. Op de hogere gronden groeit struikheide, maar ook veel pijpenstootje. Er worden hier dan ook schapen ingezet om de heide open te houden. Ze eten het pijpenstrootje tussen de heide weg en verorberen malse, jonge boompjes voordat die de

kans krijgen om te groeien. Ook knabbelen ze graag aan de heidestruiken, maar dat is juist goed, het bevordert de groei van de heide. Rechts van ons in een weiland ligt een recent gegraven poel, waar een grote zil-

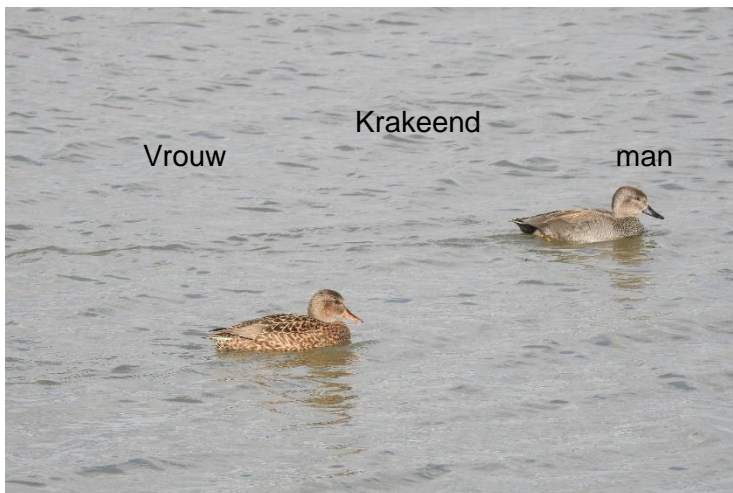
verreiger schielijk rondstapt in het ondiepe water op zoek naar iets eetbaars. Hij blijft roerloos stilstaan als hij een prooi ziet en op het juiste moment spiest hij zijn prooi aan zijn dolkvormige snavel: een kikker, hap, slik en weg is ie.

We wandelen weer verder richting het Padvindersven, en komen langs een beukenring, een historisch bouselement, hier stond vroeger een waterput voor de padvinders. In één van de beuken zit een vink het hoogste lied te zingen, een boekvink zeker. Even verder zoekt een kuifmees voedsel in een dennenboom, och wat een mooi beestje met zijn parmantige kuifje! We zijgen neer op een bank bij het ven, een heerlijk plekje om even te zitten en te genieten van het fraaie uitzicht. Op het ven dobberen wilde eenden, nijlganzen, een meerkoet en ook enkele dodaarsjes, die steeds onderduiken als de fotograaf ze net scherp in beeld heeft.

Maar we moeten weer verder, langs enkele weilanden af. Hoog in de lucht zweeft een buizerd. In de bosrand groeit o.a. de ratelpopulier, diens mooie grijze

hangende katjes wuiven in de wind. We komen weer bij de Bijloop, die we oversteken en dan er langsaf door het bos, ook hier is het flink modderig. Dan komen we op het dijkje tussen links de Turfvaart en rechts de Bijloop. In het weiland links van ons is tientallen jaren geleden de teeltlaag afgegraven en is het ven De Bak ontstaan, een watervogelparadijsje: wilde eend, kraakeend, kuifeend, meer koet, fuut, grauwe gans, knobbelzwaan, aalscholver, zij drijven hier heerlijk rond, veilig en volop voedsel, ook voor de blauwe reiger die langs de oever neerstrijkt. De zwarte els en de boswilg zijn getooid met katjes, ook de paarse dovenetel staat al te bloeien op een zonnig plekje, het voorjaar is nu echt in zicht!

Nog voor het einde van het ven De Bak slaan we rechtsaf, over de Bijloop en dan gaat het omhoog, vanuit het beekdal naar de hoger gelegen heide met het

Wildertven. Al van verre horen we een vreemd vogelgeluid, nee, geen ganzen, het klinkt heel anders. Toeterend en een zacht “hoe...”. Echt, dit geluid blijft mij voor altijd bij, want wat waren we blij verrast toen we

een grote groep kleine zwanen zagen! 31 stuks maar liefst! Veel volwassen vogels met hun stralend witte verenkleed, maar ook enkele jongen met lichtbruine veren. De snavel is

aan de basis geel, het grootste deel van de punt is zwart. Hij is 115 tot 127cm groot, de spanwijdte bedraagt 170 tot 196cm. De kleine zwaan broedt op de arctische toendra's langs de Barentszee en verder naar het oosten in Noord-Siberië. Ze leggen 3 tot 5 eieren. Ze overwinteren hier van eind september tot eind maart, waar ze foerageren op veenweiden, akkers en grasland. Ze eten vooral van het eiwitrijke Engelse raaigras en voedselresten zoals maïs en aardappelen op akkers. Op open water foerageren ze op ondergedoken waterplanten. Ze slapen op het water. Drie kwart van de wereldpopulatie van de kleine zwanen bevindt zich in de winter in ons kleine Nederland!

Met moeite scheuren we ons los van dit fraaie tafereel, na een bocht om een aantal braamstruiken zien we ze nog eens en dan vliegen ze ineens allemaal op, luid trompetterend, wat een prachtig gezicht! En ze dalen neer in een weiland even verderop, jawel, Engels raaigras! Etenstijd! Er zitten ook enkele knobbelzwanen, die zijn wel beduidend groter. Ook een torenvalk vindt dat het etenstijd is, hij bidt zelfs voor hij aan zijn maaltijd begint!

Over een weggetje tussen de weilanden door wandelen we naar P de Lokkerberg. Even een stukje door het bos, daar groeit een

doolhofzwam op een boomstronk. Een roodborst scharrelt rond tussen de struiken op zoek naar insecten of spinnetjes. Hij heeft ons totaal niet in de smiezen, totdat we te dichtbij komen. Dan weer een paadje tussen weilanden door, de altijd nieuwsgierige eksters zijn druk doende, ja met wat? En wat vliegt daar op vanuit het gras? Een groepje graspiepers! Ze gaan even in een boompje zitten, zo kunnen we het verenkleed goed zien, vooral de gestreepte borst en de zwaar gestreepte flanken zijn kenmerkend. De Nederlandse graspiepers trekken na de broedtijd voor het grootste deel weg naar Zuidwest-Europa, de vogels die we hier nu zien komen vooral uit Scandinavië. Vaak trekken ze eind februari weer terug naar hun broedgebied. Ze nestelen op de grond, hebben meestal 2 legsels van 4 tot 5 eieren. Op het menu staan insecten, spinnen en gelededpotigen, soms ook zaden; hun voedsel zoeken ze al lopend door de vegetatie.

Al wandelend komen we weer in het dal van de Bijloop, met rechts van

wulp

ons de Lokker, een moerassig gebied dat niet toegankelijk is, links de Bak. We horen hier de [wulp](#) roepen, een ver dragende, jodelende roep: “koer-líe..... koer-líe....”. De lange, naar beneden gekromde snavel geeft hem een groot en driedimensionaal gevoel bij het zoeken van voedsel diep in de modder, de diepste pier en zager weet hij te vinden en naar binnen te werken. Ook mosselen, slijkgapers en kleine krabbe-tjes staan op het menu. Hoog in de lucht zweeft een buizerd, op zoek naar een prooi.

Wij hebben onze boterhammetjes ondertussen al wandelend verschalkt en daar op een bank net in het bos doen we even een bakkie uit de thermosfles, heerlijk! We zijn nu in het landgoedachtige deel van de Pannenhoef, het landgoed is gesticht in 1840 en heeft verschillende eigenaren gekend voordat Brabants Landschap het in 1970 aankocht. De bemeste landbouwgronden en eenvormige bossen zijn in de loop der tijd omgevormd tot het fraaie afwisselende gebied zoals we dat nu kennen, met bloemrijke weiltes en soortenrijk bosgebied, dichtgegooide vennen zijn weer uitgegraven. De oude laanstructuur met rondom de bebouwing rododendrons is in ere gehouden, bospercelen met immens grote hemlocksparrren en Douglas sparrren zijn gespaard. We naderen de Zwarte Schuur, maar gaan dan eerst nog even naar de

Flesch. "Hu ru, hu ru", klinkt het in de laan onderweg naar de Flesch, wat is dat nou? Eerst denken we aan een bosuil, maar neen, na enig speurwerk zien we een holenduif die ons voor de gek zit te houden. Toch een mooie vogel, met zijn groenglanzende halsvlek, deftig blauwgrijze verenkleed en zijn zwarte staart- en vleugelpunten. Het ven de Flesch is in de dertiger jaren en de vorige eeuw dichtgegoooid. In 1994 is het terug uitgegraven en er is een vogelkijkhut aan de oever gebouwd met mooi uitzicht op het ven. Helaas zijn er nu helemaal geen vogels te bespeuren, maar in er zitten heel veel kikkers in het voorjaar en in het najaar strijken er steltlopers neer. Het terrein rondom het ven wordt begraasd door paarden.

We wandelen door het bos weer richting de Zwarte Schuur en langs het huis Pannenhoef. Hier rechtsaf, door lanen en langs weitjes af, tussen rododendronbossages door, gaat het zoetjes-aan richting de parkeerplaats. In een lariksbos is het een drukte van jewelste, een grote groep sijjes zoek al kwetterend voedsel. We kunnen ze mooi bekijken. Ze speuren de larikskegeltjes af, op zoek naar zaad.

In polders doen zijzen zich vaak tegoed aan elzenzaad, waarbij ze aan de proppen hangen. De kegelvormige spitse snavel is bij uitstek geschikt om zaden uit sparappels, elzenproppen en berkenkatjes te peuteren. En verderop in een beukenlaan zit een boomklever te tikken op een eikel of een hazelnoot, mooi om te zien, hij gebruikt net als een specht een smidse om het nootje in te klemmen: hij zet het vast tussen de bast van de boom. Of hij houdt het vast met zijn poot, om het met zijn krachtige snavel open te hameren. Langs de waterkant zien we nog de hazelaar, die mooi staat te bloeien. En dan zijn we weer terug op de parkeerplaats, ons rondje Natuurmomenten zit er weer op. Tot een volgende gelegenheid!

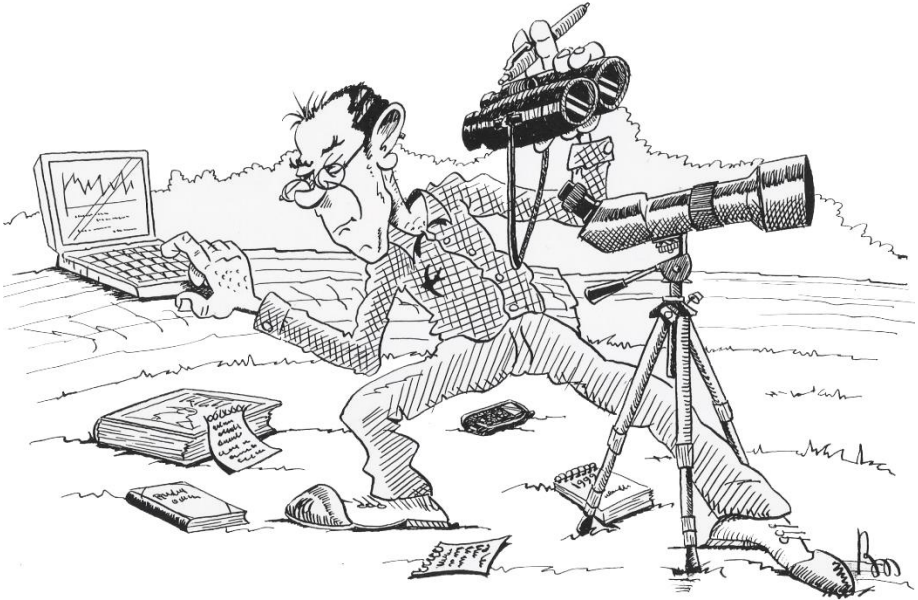
Fia Grootzwagers

JAARVERSLAG VOGELWERKGROEP 2021

Ook de vogelwerkgroep had wederom te lijden onder de coronamaatregelen.

Zo konden de excursies door de maatregelen niet doorgaan en waren we beperkt met de inventarisaties van broedvogels en van de uilenkasten.

Toch zijn er nog een aantal inventarisaties met in achtname van de maatregelen door kunnen gaan zei het beperkt.

Het Broedvogel Monitoring Project wat we al jaren uitvoeren op een deelgebied op Huis ter Heide is dit jaar wederom, net als vorig jaar, door John en Marie-José van Gestel uitgevoerd. Normaal doen we dit met een groep van 5 tot 7 personen maar omdat we van Natuurmonumenten geen toestemming kregen, we zijn immers een risicogroep van 70-jarige, was dit voor de groep zeer jammer.

Ook binnen de uilenwerkgroep was dit probleem aanwezig, omdat fysiek contact met de gastgevers niet mogelijk was, maar toch via telefonisch contact met de gastgevers zijn broedresultaten opgenomen en verwerkt. Wel doorgegaan zijn de MUS tellingen (Meetnet Urbane Soorten) en zij het deels de PTT telling (Punt Transect Telling), echter daar hebben we nog geen gegevens van..

Een overzicht van de BMP verslagen;

Samenvatting.

In dit verslag zijn de resultaten weergegeven van de onderzoeksvraag welke broedvogelsoorten zich in en rondom het Plakkeven en de Velden achter de Spinder (deelgebied 4 van het natuurgebied Huis ter Heide) bevinden in het broedseizoen van het jaar 2021.

Hiervoor heeft de werkgroep, of een gedeelte daarvan, het gebied 19 keer in het broedseizoen bezocht, de laatste twee keer waren specifiek gericht op de broedplaatsen van de grauwe klauwier.

De gehanteerde werkwijze hierbij is afgeleid uit de Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek en is er gebruik gemaakt van de Sovon softwaretool Autoclustering in de BMP (Avimap).

Het voorjaar van 2021 was zeer nat maar ondanks dat was de waterstand in de vennen zeer laag hetgeen tot gevolg had dat er geen territoria zijn van Dodaars en Meerkoet (vorig jaar nog 8 territoria !)

Door het dempen van de Heibloemsloot zijn het aantal territoria/schuilmogelijkheden van diverse soorten in de omgeving van de Baan achter de Plakken aanzienlijk verminderd waarvan met name de Veldleeuwerik de dupe is.

Een aantal vogelsoorten (Grasmus, Roodborsttapuit, Spotvogel hebben zich echter wel hersteld elders in het gebied (Galgenven en Argezoven).

Opvallend was 3 territoria van de Blauwborst, waarschijnlijk betreft dit vogels waarvan elders in Huis ter Heide (Leikeven) hun broedgebied verloren is gegaan door het dempen van de Heibloemsloot.

Dit jaar hebben wij de Orpheusspotvogel helaas niet waargenomen hoewel hij éénmalig op

08-07-21 (binnen de datumgrens) wel door derden is waargenomen (inclusief bewijs) op ongeveer dezelfde locatie als vorig jaar.

Het aantal territoria van Boompieper, Graspieper, Appelvink, Goudvink en Kleine Bonte Specht zijn hoger dan gemiddeld, en nieuw zijn 2 territoria van Vuurgoudhaan en één van Matkop, ook is een Regenwulp circa 10 dagen aanwezig geweest bij het Galgenven.

Van de Grauwe Klauwieren zijn er dit jaar 7 Territoria, soms dicht bij elkaar waardoor aantal juvenielen moeilijk te bepalen was maar het zijn er met zekerheid minimaal 15 stuks.

Bovendien blijkt het gebied een belangrijk foerageergebied te zijn voor Raaf, Roek, Torenvalk, Boerenzwaluw, Gierzwaluw, Huiszwaluw en Oeverzwaluw.

Vermeldenswaardig is dat het aantal waargenomen vogelsoorten wederom met 3 is toegenomen, nieuwe waargenomen soorten dit jaar zijn; Matkop, Vuurgoudhaan en Regenwulp.

Het totaal aantal waargenomen vogelsoorten, na nieuwe controle, in het gebied komt daarbij op 138 stuks. Ook heeft de groep wederom een aantal aanbevelingen en opmerkingen voor het gebied welke we later in dit verslag willen voorleggen.

Uiteindelijk werden van 64 vogelsoorten territoria (mogelijke broedgevallen) vastgesteld.

Achtendertig andere bijzondere vogelsoorten voldeden niet aan de interpretatie welke gesteld worden zoals bv. eenmalig in het gebied aangetroffen of buiten de datumgrenzen. Er zijn tijdens de bezoeken door de werkgroep 21 rode lijst soorten aangetroffen.

Bedreigde soorten; *Tapuit, Watersnip, Grauwe Klauwier.*

Soorten die sterk zijn afgenomen en zeldzaam tot zeer zeldzaam zijn en soorten die zeer sterk zijn afgenomen en zeldzaam zijn.

Kwetsbare soorten; *Wintertaling, Slobeend, Boomvalk, Koekoek, Torenavalk, Bontbekplevier.*

Soorten die zijn afgenomen en vrij tot zeer zeldzaam zijn en soorten tot zeer sterk zijn afgenomen en vrij zeldzaam zijn.

Gevoelige soorten; *Veldleeuwerik, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Matkop, Spotvogel, Kneu, Raaf, Gele kwikstaart, Oeverloper, Turleuur, Graspieper, Ringmus.*

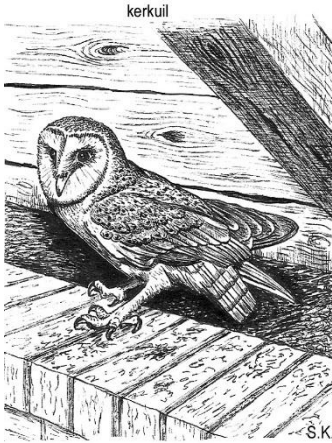
Soorten die stabiel of toegenomen zijn en zeer zeldzaam zijn en soorten die sterk tot zeer sterk zijn afgenomen en algemeen zijn.

Bovengenoemde waarnemingen maken het gebied waardevoller.

Foto's © John van Gestel

De verslagen van de uilenkasten in 2021;

Bij de kasten (38) van [de kerkuil](#), zijn door de corona maatregelen, bij 7 kasten de broedresultaten niet gecontroleerd. Waren er bij 10 kasten geen enkele activiteit van uil op of nabij de broedlocatie. Was er op 7 plaatsen minimaal 1 volwassen uil op de broedlocatie. Waren er op 1 locaties wel twee volwassen uilen op de broedlocatie en zijn er wel 4 eieren gelegd maar niet uitgebroed. Op 1 locatie waren alle jongen (4) dood buiten de broedlocatie door predatie van een buizerd en op 2 locaties zijn een of meerdere jongen uitgevlogen maar ook een aantal

(3) dood buiten de broedlocatie.

Op 7 locaties zijn alle jongen uitgevlogen.

Bij 3 locaties waren er overige bewoners zoals holenduiven en eekhoorn.

In totaal zijn 22 jongen kerkuilen uitgevlogen.

Bij de kasten (83) van de steenuil, zijn door de corona maatregelen, bij 14 kasten de broedresultaten niet gecontroleerd.

Waren er bij 27 kasten geen enkele activiteit van uil op of nabij de broedlocatie.

Was er op 12 plaatsen minimaal 1 volwassen uil op de broedlocatie.

Waren er op 2 locaties wel twee vol-

wassen uilen op de broedlocatie maar is er niet gebroed.

Op 2 broedlocaties zijn eieren vastgesteld maar is de afloop onbekend.

Bij 23 locaties zijn alle jongen uitgevlogen.

Bij 4 locaties waren overige bewoners zoals hollen- en houtduiven en spreuwen.

In totaal zijn 55 jongen steenuilen uitgevlogen.

Ook zijn er nog broedresultaten bekend van de ransuil.

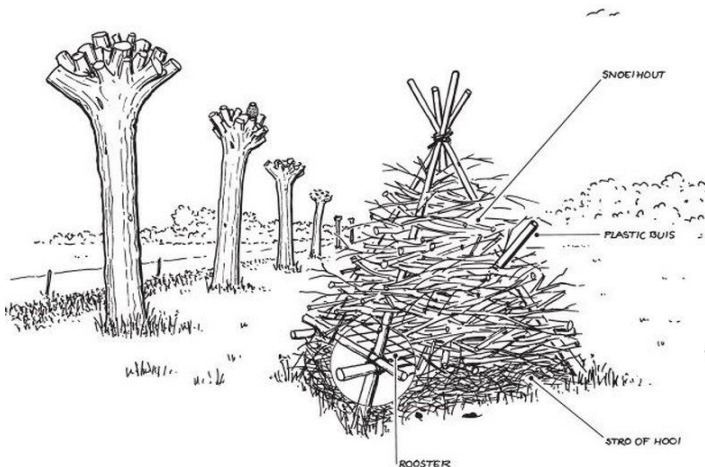
Er zijn 3 broedgevallen bekend met totaal 10 uitgevlogen ransuilen.

Vermeldenswaardig is ook dat er bij een roestplaats van ransuilen in 's Gravenmoer maar liefst 27 exemplaren zijn geteld.

Muizenruiters zijn winterrestaurants voor uilen, vooral tijdens strenge winters. Het principe is simpel: plaats zes stokken, leg daarbinnen een flinke laag stro en voer elke week wat graan.

Voor wie: In eerste instantie voor muizen, maar zo'n muizenruiter wordt al gauw ontdekt door uilen torenvalken en buizerds. Voor steenuilen en kerkuilen zijn zulke muizenruiters van levensbelang.

Waar mogelijk: In de buurt van een bestaande uilen- of torenvalkenkast.

Nestkasten zangvogels

Bij de inventarisatie van de nestkasten voor zangvogels, welke op diverse plaatsen in Dongen hangen, zijn van de volgende soorten broedgevalen bekend.

Van de [koolmezen](#) zijn 22 jonge vogels uitgevlogen.

Van de pimpelmezen zijn 20 jonge vogels uitgevlogen.

Van de bonte vliegenvanger zijn 6 jonge vogels uitgevlogen.

Deze resultaten laten zien dat het een slecht jaar is geweest voor de zangvogels. we vonden

vele dode jongen en achtergebleven eieren op de nesten.

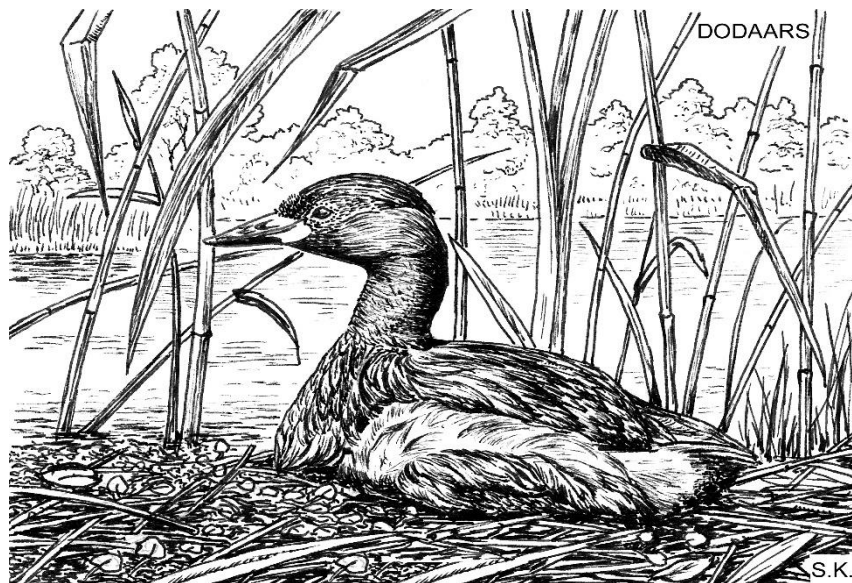
Het broedseizoen 2021 werd gekenmerkt door een ongewoon koude lente. Tot diep in het voorjaar bleven de temperaturen aan de lage kant. Dat had gevolgen voor de broedactiviteit van bepaalde soorten. De lage temperaturen zorgden ook voor vertraging in vegetatiegroei, en dat had ook een vertragend effect op het broedseizoen van sommige soorten.

We spreken de hoop uit dat we het corona virus toch nog onder controle krijgen zodat we er weer op uit kunnen met excursies en inventarisaties en van de vogels kunnen genieten.

Leo Reijnierse, coördinator VWG Ken en Geniet.

DE NATUUR IN EN ROND 'S GRAVENMOER

Wie door het buitengebied van 's Gravenmoer wandelt heeft er vast wel eens kleine poelen in het landschap zien liggen. Poelen zijn omsloten stilstaande en ondiepe oppervlaktewateren. Naast poelen kom je in de dijkes nog andere watertypen tegen, de zogenaamde wielen.

Begin vorige eeuw lagen er in en rond 's Gravenmoer poelen die gebruikt werden voor de drinkwatervoorziening van vee of als wasplaats. In de loop der tijd zijn deze allemaal verdwenen.

De wielen zijn ontstaan bij dijkdoorbraken die in het verre verleden plaatsvonden. Na een doorbraak ontstonden er kolken, wielen genaamd. Op het punt waar de dijk doorbrak ontstond door de sterke stroming een schuurgat. De dijk werd daarna weer gesloten door een nieuw stukje dijk om deze wielen heen te leggen. Wielen zijn dus herkenbaar aan een bocht in de dijk met daarbij een waterplas. In de jaren zestig is huisvuil in de wielen gestort. Daarbij zijn ze door natuurlijke plantengroei geheel verland waardoor het water is verdwenen. Door ze schoon te maken en uit te graven zijn in 2007 twee wielen aan de dwarsdijk en het wiel aan de hoge dijk weer in de oude staat teruggebracht. Tevens zijn de afgelopen jaren op diverse plaatsen in het landschap weer poelen aangelegd die bijdragen aan een aantrekkelijker en gevarieerder landschap in en rond ['s Gravenmoer](#).

In de wielen en poelen groeien vele soorten waterplanten zoals waterviolier, kroos en waterranonkelsoorten. Op de oevers kan men de grote lisdodde, moeraszegge, watermunt en de waterweegbree bewonderen. Het dierenleven in de wielen en poelen is divers. Zo vindt men er waterslakken, insecten, libellen, en waterkevers. Er komen ook amfibieën voor zoals salamanders, bruine en groene kikkers. Vogels als merels, mezen, koutjes en vinken gebruiken de wielen en poelen vaak als

drink- en/of badplaats. Huis- en boerenzwaluwen vinden langs de oevers van de poelen de voor hen onmisbare modder voor het bouwen nesten.

Bij sommige poelen zijn zitbanken geplaatst waar men kan plaatsnemen om te genieten van de flora, de fauna en de prachtige omgeving er omheen.

Joop Snijders

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

LIDMAATSCHAP

De CONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 17, - per jaar. Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1,50 per maand berekend.

Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 15 - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1,50 per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 15, - per jaar, wanneer zij het verenigingsstijdschrift wensen te ontvangen.

CONTACTPERSONEN WERKGROEPEN:

Uilenwerkgroep:

uil@kenengeniet.nl

Thieu Verharen
Stevenshof 13, 's Gravenmoer
Tel. 0162-315480

Nestkasten verkoop:

Ad Leeggangers
Roeloff van Dalemstraat 50, Dongen
Tel. 0162-313858

Vogelwerkgroep:

Nestkasten coördinator

vogel@kenengeniet.nl

Leo Reijnierse
Kard.v.Rossumstraat 52, Dongen
Tel. 0162-316475

Vlinderwerkgroep:

vlinder@kenengeniet.nl

Fia Grootzwagers
Schoolsticht 47, Dongen
Tel.0162-517996

Natuurtuin Kandoel:

Peter Verschure
Groenstraat 11a, Dongen
Tel. 0162-313297

Misschien staat volgend Hoefblad wel uw foto op deze plek. Hebt u een leuke, mooie, grappige natuurfoto, stuur hem dan in voor 1 mei naar hoefblad@kenengeniet.nl en u weet delen is leuk.

